

СУЧАСНА МЕТОДОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ТА МАЛИЙ БІЗНЕС: ЩО БАЖАНЕ І НЕМОЖЛИВЕ

*Калюжний В.В., к.т.н., доцент,
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля*

Розкрити переваги проектно-орієнтованого розвитку суб'єктів підприємницької діяльності у сучасних кризових умовах економіки. Але вагома частка проектів, що реалізуються малим бізнесом, зазнає повного або часткового краху. Доведено, що це негативне явище відбувається через не адаптованість методології управління проектами для цієї категорії учасників економічних процесів

Advantages of the project-oriented development of subjects of entrepreneurial activity are exposed in the modern crises terms of economy. However, considerable part of the projects realized by small business, stand a dead or partial failure. Indicated, that this negative phenomenon takes place from not adaptation of methodology of projects management for this category of participants of economic processes

Постановка проблеми. Безперервний еволюційний розвиток людства, зокрема, його економічних та соціальних відношень, постійно висовує перед ним безліч завдань, численну кількість яких неможливо не те щоб підрахувати, але й, навіть, уявити собі. До цього ж треба додати, що ці завдання досить різні як за галузевими напрямками, так і за складністю та своєю масштабністю, вартістю, наукоємністю, часом розв'язання.

Сьогодні світова економіка, через процеси глобалізації, господарювання економіки знань у геоекономічному просторі, для подальшого свого розвитку обирає інноваційні шляхи. Інноваційні стратегії розвитку будь-яких суб'єктів економіки – це майже єдиний надійний та ефективний шлях стабільного розвитку у сучасних умовах господарювання. Через цю обставину, майже всі суб'єкти підприємницької діяльності постійно знаходяться у режимі пошуку чогось нового, постійно народжують та пропонують ринку безліч нових та різноманітних товарів, новітніх технологій та послуг. Такий підхід до розвитку бізнесу, по-перше, суттєво прискорює темпи науково-технічного прогресу, по-друге, саме через швидке насичення ринку новою та різноманітною продукцією занадто ускладнює пошук дійсно нових пропозицій, і, по-третє, майже, головне, – суттєво скорочує час на розробку та виведення на ринок продукції та послуг, оскільки конкуренти, численність яких непомірно зросла, як-то кажуть, постійно наступають на п'ятки. Загальне збільшення, розростання та ускладнення економічних зв'язків та відносин, політична нестабільність, ще додає проблем.

У таким складних умовах господарювання вже важко слідкувати за змінами, що відбувається в навколишньому оточенні, наступом конкурентів, та її ресурси компанії починають витратитися, переважно, на утримання її самої, а не на отримання прибутку, керівництво не готове взятися за нові розробки на замовлення, оскільки не в змозі точно визначити вартість робіт, їхній перелік, термін виконання, ризики, тощо.

Якщо на підприємстві чи в компанії склалася вищезазначена ситуація – то це вже привід, щоб змінити підхід до стратегії управління розвитком суб'єкту економічної діяльності. Наприклад, перейти до проектного методу управління. На відміну від класичного менеджменту, під яким розуміють управління організацією, проектний менеджмент – це управління метою. Усі зусилля, засоби та ресурси спрямовані на досягнення поставленої мети. Причому до наміченого рубежу йдуть не всліпу, а по чітко визначеному маршруту. За допомогою методології управління проектами можна чітко визначити, коли (із точністю до години) буде відбуватися будь-який окремий виробничий процес, хто буде приймати участь у роботі, які матеріали і у якій кількості будуть використані, яке устаткування треба застосувати, скільки потрібно коштів та як і куди розподіляються фінансові потоки, що не припускає витрати жодної копійки не за призначенням, тощо. Керівник підприємства може у будь-яку хвилину отримати повну та достовірну інформацію про те, що відбувається за проектом, а керівник проекту – своєчасно внести відповідні зміни, якщо вони стануть потрібними через зміну внутрішнього чи зовнішнього оточення проекту.

Наведена вище інформація – не більш як агітація, оскільки переваги проектного управління розвитком суб'єктів підприємницької діяльності в ній ні чим не підтверджуються. З таким же успіхом підприємцям можна запропонувати підприємцям й інші підходи, які матимуть не менш потужну свою рекламу.

Отже відсутність у літературі обґрунтованого доведення переваг саме через проектно-орієнтовану підприємницьку діяльність з роз'ясненням, саме за рахунок чого вони досягаються, та чи всім суб'єктам економіки такий підхід можна рекомендувати, а якщо ні – то, чому, – в літературі

повною мірою не розкрито, що і є невирішеною частиною проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як свідчить позитивний світовий досвід економічно розвинених країн, таких як ФРН, Японії, Кореї, США та інших, більшість різних завдань, незалежно від їх складності та масштабності, може бути успішно вирішено через проекти та управління ними [1–4]. Адже система управління проектами забезпечує більш ефективніше їх здійснення, а тому, за правом, вважається найпотужнішим засобом виходу із економічної кризи, результативним методом вирішення великих наукових, виробничих та соціальних проблем, засобом розвитку підприємництва, підприємств, навіть цілих регіонів. Через ці та інші переваги, управління проектами сьогодні зазнало певного розповсюдження у всьому світі, відповідного визнання фахівцями як повністю сформованого самостійного наукового напрямку, який забезпечує ефективний розвиток будь-яких учасників економічних процесів.

З наведеної інформації можна зробити висновок, що розвиток підприємництва через проекти та управління ними – це панацея від усіх незгод, такий, ніби універсальний засіб, який підходить майже для будь-кого. Але, як свідчить практика, це не зовсім так. Деякі суб'єкти підприємницької діяльності, скориставшись сучасною методологією управління проектами, яка, як свідчить позитивна інформація, зазнали поразки. Але про це мало хто говорить. Отже, відсутність об'єктивної інформації щодо негативного досвіду окремих підприємців, які намагалися досягти успіху у своїй діяльності через проекти та управління ними, у якійсь мірі, вводить в оману інших підприємців.

Метою роботи є усунення вказаної нестачі відповідної інформації, та визначення групи суб'єктів підприємницькою діяльності, для якої складно скористатися сучасною методологією управління проектами з розкриттям науково-практичних причин, які перешкоджають застосуванню ними цього ефективного засобу свого розвитку у сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. Переваги проектно-орієнтованого підприємства полягають в тому, що управління його розвитком через систему (офіс) управління проектами (портфелем проектів) дозволяє в середньому на 20 % скоротити час впровадження проекту у життя, сприяє економії засобів та ресурсів в середньому на 10–15 % [1]. У період непомірного зростання економічної конкуренції, фактор часу відіграє майже вирішальну роль – і з цим неможливо не погодитися. Особливо це стосується проектів по створенню та виводу на ринок нових, унікальних продуктів та послуг. Той, хто раніше запропонує її споживачу, зможе деякий час бути поза конкуренцією, а значить, знімати «вершки» й поживати на лаврах успіху.

Розповсюдження проектно-орієнтованого розвитку багатьох підприємств зазнало і в Україні. Передумовою підвищеного попиту на проекти в нашій державі сьогодні є те, що в країні майже немає підприємств, які могли б у своїй діяльності на 100 % розраховувати на власні кошти – вони повинні залучати кошти сторонніх осіб, а для отримання кредитів чи інвестицій потрібні проекти. Але не тільки ця обставина сприяє розвитку проектній орієнтації підприємництва. Тут важливу роль відіграє ще й усвідомлення того, що розвиток через проекти – це майже єдиний шлях ефективного господарювання сучасному обуреному конкурентному оточенні, оскільки людство, поки що, нічого кращого не придумало. Через це, сьогодні в Україні економічний розвиток, як великих, так і середніх підприємств через проекти та управління ними, скоріше стала нормою, ніж виключенням [2].

Отже, сучасне управління проектами, довівши всьому світу свою високу ефективність, сьогодні стало одним із розповсюджених і найважливіших механізмів сучасної ринкової економіки, оскільки виявилось якнайкраще пристосованим засобом управління системами, що постійно змінюються та розвиваються в складних умовах нестабільності та невизначеності зовнішнього середовища, зокрема, нестабільної податкової системи, слабко контролюємого зростання цін, появи численної кількості приватних бізнесменів та інвесторів, дефіциту ресурсів, відмови держави від безпосереднього керівництва виробничо-господарською діяльністю більшості підприємств тощо. В розвинених країнах методологія управління проектами використовується практично у всіх проектах, що забезпечує більш ефективніше їх здійснення. Як свідчить світова практика сучасна система управління проектами – це досить потужний засіб виходу з економічної кризи і метод вирішення як великих наукових, виробничих та соціальних проблем, так і приватного бізнесу. Тому управління проектами сьогодні зазнало певного визнання фахівцями та бізнесменами у всьому світі як повністю сформований самостійний науковий напрям.

За останні п'ятдесят з невеликим років сталий розвиток професіонального управління проектами перетворили його у потужний інструмент здійснення цілеспрямованих змін у рамках як окремих організацій, компаній, так і цілих соціально-економічних та організаційних систем.

Управління проектами на сьогоднішні являє собою розвинену методологію, що включає цілісну

структуру сукупності моделей, методів, інструментів та програмних засобів, які широко застосовуються при розробці і реалізації проектів різного масштабу, видів та типів, дозволяють постійно розширювати області і напрями застосування.

Але, незважаючи на високі досягнення у теорії і практиці управління проектами, кількість невдалих проектів, нажаль поки-що залишається значною. Приблизно лише третина проектів можуть бути визнані успішними. Біля половини всіх проектів не повністю досягають заявлених цілей або завершуються з значним перебільшенням обмежень по строкам та бюджету. Велика частина розпочатих проектів взагалі не доводиться до завершення [1]. Такі негативні наслідки реалізації проектів покликані різними факторами, насамперед, зміною за останні роки підходів до постановки цілей і формулювання критеріїв успіху проектів, зміною масштабів і часових границь проектів, посиленням вимог до компетенції і відповідальності всіх учасників проекту, залученням їх не тільки до створення активу проекту, але і його експлуатації продукту проекту протягом всього його життєвого циклу тощо.

Перелічені факти говорять про те, що, з одного боку, поки-що існує вагомий розрив між розвитком теорії управління проектами та практикою її використання, а з іншої – нові області застосування методології управління проектами потребують подальшого розвитку і адаптації відомих методів та інструментарію до конкретних нових умов розвитку підприємницької діяльності.

В сучасних умовах посилення конкуренції на ринках, підвищення вимог споживачів до якості продукції і послуг, та, через це, відповідного посилення потреб підприємств у проведенні постійних змін у своїй продукції, у технологіях виробництва і маркетингу значення управління проектами у подальшому, безумовно, буде незмінно зростати. Тому вже сьогодні ідеологія управління проектами стала звичною для багатьох великих та середніх підприємств та організацій, їх загальна кількість постійно зростає, чого не можна казати про приватний та малий бізнес – найбільш величезний сектор суб'єктів підприємницької діяльності у світовому економічному просторі.

Зазначені суб'єкти поки що слабо орієнтують свій розвиток через проекти та управління ними, і не тільки через небажання скористатися цими сучасними і ефективними засобами розвитку бізнесу, а переважно через те, що сучасна методологія управління проектами практично не адаптована для цієї категорії учасників економічних процесів.

Сучасна навчально-методична література розкриває принципи управління масштабними проектами, реалізація яких під силу тільки могутнім організаціям та підприємствам. На «великий» бізнес, як відомо, працюють науково-дослідні установи, його підтримує фінансово держава, залучаючи до реалізації державних програм розвитку економіки країни. Приватний та малий бізнес кинутий на самовиживання, держава підтримує його, хіба що лозунгами та кредитами, й то, переважно через приватні банки.

Отже, спроба розвитку малого і приватного бізнесу самостійно скористатися методологією управління проектами для здійснення своїх комерційних планів в умовах гострого дефіциту відповідного методологічного та методичного інструментарію, пристосованих для малих проектів, які ними найчастіше реалізуються, приводить, з одного боку, до суттєвого зростання загальної кількості проектів, а, з другого, – до зростання відповідної частки невдалих проектів, що, природно, дискредитує саму ідеологію управління проектами, хоча і визнаною у всьому світі як найефективнішу для реалізації комерційних планів в умовах сучасної невизначеності зовнішнього середовища та динамізму розвитку бізнесу взагалі.

Звідси можна зробити висновок, що абсолютна більшість невдалих проектів з'являється через спробу саме приватного і малого бізнесу реалізувати свої комерційні задуми через проекти та невміле управління ними. Такий висновок підтверджується численними даними, наприклад, у роботі [5]: комерційні невдачі суб'єктів підприємницької діяльності розподіляються за такими чинниками: неправильна оцінка вимог ринку (32 %), неправильна політика збуту (13 %), висока ціна (14 %), невчасний вихід на ринок (10 %), технічна недосконалість нових виробів (23 %).

Людині, посвяченій в методологію управління проектами, наведені факти покажуться, щонайменше, дивними, тим паче, в таких страхітливих розмірах. Адже цих причин, в принципі, не повинно бути. Можливість появи більшості з перерахованих чинників повинна була бути виключена ще на передінвестиційній фазі проекту. Для цього в методології управління проектами є достатньо різних методик, що містять конкретні рекомендації по всебічному дослідженню ринку, визначенню техніко-економічних показників продукту проекту, за якими можна уникнути неприємностей, що виникають по приведених підставах.

Проте, наявність численної кількості «провалу» проектів – це реальність наших днів. Отже, відомі методики, що складають основу сучасної методології управління проектами, часто виявляються не

ефективними для користування ними суб'єктами малого бізнесу. Це мимоволі наводить на думку, що малий та приватний бізнес – це особлива категорія суб'єктів економічної діяльності, яку, якимось, обминає методологія управління проектами.

Таким чином, проблема «провалів» численної кількості проектів тісно пов'язана з проблемою проектної орієнтації розвитку малого та приватного бізнесу. Адже саме ця група учасників економічних процесів, з одного боку, якнайкраще підпадає під сучасний інноваційний шлях розвитку ринкової економіки внаслідок схильності до ризику відтворення нової продукції та послуг, а, з другого, – найбільш ризикова, з точки зору, опинитися в зоні банкрутства через неможливість самостійно скористатися сучасними методами і інструментарієм управління проектами, оскільки вони ніяким чином не адаптовані для них, зокрема, зовсім не враховують специфіку цієї групи суб'єктів підприємницької діяльності.

Отже, зазначені вище дві обставини – малий і приватний бізнес та «провали» проектів – знаходяться у причинно-слідчому зв'язку та, через це, вимушують додати до існуючої методології управління проектами нових відповідних знань, оскільки проблему «провалів» проектів та успішності проектної орієнтації малого та приватного бізнесу шляхом звичайної інтеграції сучасних наукових досягнень у методології управління проектами ніяким чином поки-що усунути не вдається.

Висновки. Сьогодні Україна переживає складний етап ринкових перетворень в економіці і роль малого бізнесу у цьому процесі вагома. Сучасне посилення змін у світовій економіці, які вимушують всіх суб'єктів малого бізнесу переходити на інноваційний шлях розвитку, потребує адекватної реакції і з боку науковців, щоб використання проектної ідеології стала нормою для цієї величезної групи суб'єктів економічної діяльності. Для цього сучасна методологія управління проектами повинна, що найменше, зазнати додаткових змін або заходів. Таким чином, обрання напряму досліджень сучасної методології управління проектами, стосовно її адаптування до малого бізнесу для усунення більшості «провальних» проектів через застосування нових методів та інструментарію управління проектами, можна вважати актуальним, своєчасним, обґрунтованим і доведеним.

Література.

1. Мазур И.И. Управление проектами: учеб. пособие [для студ., обучающихся по спец. «Менеджмент организаций»] / И.И. Мазур, В.Д.Шапира, Н.Г.Ольдерогте; под общ. ред. И.И.Мазура и В.Д.Шапира. – [5-е изд., перераб.]. – М.: Омега-Л, 2009. – 960 с. – (Современное бизнес-образование).
2. Воропаев В.И. Управление проектами в России. / В.И.Воропаев. – М.: Аланс, 1995. – 225 с.
3. Бардиш Г.О. Проектный анализ: учеб. / Г.О.Бардиш. – [2-ге вид., стереотип.]. – К.: Знання, 2006. – 415 с.
4. Богоявленська Ю.В. Проектний аналіз: навч. Посіб. / Ю.В. Богоявленська. – К.: Кондор, 2004. – 336 с.
5. Медынский В.Г. Рейнжиниринг инновационного предпринимательства: учеб. пособие [для вузов] / В.Г.Медынский С.В.Ильдеменов; под ред. В.А.Ирикова. – М.: ЮНИТИ, 1999. – 414 с.